

ТУРИСТ ЯК СТОРОНА ДОГОВОРУ ПРО НАДАННЯ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ

В статті йдеться про правове становище туриста за чинним законодавством як споживача. Звертається увага на його права у публічній та приватній сферах, обґрунтовується парадигма переважних прав туриста за умови обмеження зловживання ними загальними обов'язками дотримання національного режиму і соціальних цінностей. Вказується що при вирішенні спорів з порушенням прав туриста слід виходити із положень актів чинного законодавства.

Ключові слова: законодавство, турист, права, обов'язки.

Постановка проблеми та її актуальність.

У ст. 20 Закону України «Про туризм» [6] визначено, що сторонами договору про надання туристичних послуг турагентом, туроператором, з однієї сторони, і турист — з іншої. Звернемо увагу, що на відміну від більшості інших договорів з надання послуг виконавцями вказано турагента і туроператора (одна сторона), а турист як споживач туристичних послуг — друга. Тут законодавець відійшов від термінології загальних положень договору надання послуг у ст. 901 ЦК України [8], де сторони іменуються також як виконавець і замовник послуги, який у даному разі підпадає під правову охорону Закону України «Про захист прав споживачів» [5]. У споживчих договорах, на наше переконання, першість мати споживач як фізична особа, а суб'єкти господарювання йому підпорядковані. Йдеться про зміну парадигми регулювання цих договорів на користь споживача де він визначально є правий і його права повинні бути охоронювані посилено.

Тож безпосереднє правове становище туриста у договорі про надання туристичних послуг не повинне бути погіршене з тим, як воно встановлене актами законодавства і мати перевагу над правами турагентів і туроператорів. Останні більше зобов'язані, навіть у тих випадках коли турист зловживає своїми правами і діяти відповідно до професійності, де конфліктна поведінка туриста — частина ризику професіонала і він має їй запобігати і владнати конфлікт професійно медіативно.

Аналіз досліджень та публікацій. В доктрині права простежується два напрямки підходу до забезпечення прав туриста: споживацький через призму правового становища споживача, що закріплено у Законі України «Про захист прав споживачів» та у конструкції споживацького договору (його ч.5 ст.1); спеціальний, що виписаний Законом

України «Про туризм». В юридичній літературі другий напрям досліджено в роботах М. А. Ананьєва, А. Б. Бідненка, К. Г. Борисова, М. М. Гудими, В. Е. Іванова, О. П. Іванова, Д. К. Ісмаєва, В. М. Кривошеєва, В. М. Мікадзе, П. Г. Олдака, Ю. М. Соколова, Л. Б. Шейніна, В. Хунцикера, К. Крапфа, П. Бернеккера, Х. Юбея та інших. Проте більш правильним є інтегративний підхід, який надає можливості використати переваги першого та другого підходів.

Мета цієї статті обґрунтувати парадигму правового становища людини як споживача у договорі про надання туристичних послуг, яка може бути застосована до інших споживчих договорів. Об'єктом є правове становище туриста як учасника правовідносин, а предметом — акти чинного міжнародного та вітчизняного законодавства, практика їх застосування, положення наукової доктрини.

Виклад основного матеріалу. Апріорі правове становище сторін договору є визначальним елементом правового регулювання цих правовідносин і коли їх учасником є людина розкривається: через їх загальне правове становище (особа (ч.1 ст.2, ст. 24 ЦК) та їх право- та дієздатність. Для людини із правовим становищем «турист» відправними є належні конституційні права та обов'язки (на відпочинок, розваги, лікування, пересування (подорожі), а для послугонадавача — на здійснення підприємництва та надання послуг); порядок їх набуття (укладення договору, отримання дозволів, спеціального правового статусу (зірковості, наприклад готелів¹),

¹Сертифікаційні органи оцінюють рівень готелю за існуючими міжнародними критеріями: рівнем пропонованого комфорту і різноманітності послуг, які надаються; розмірах приміщень і сервісними можливостями: наявність ресторану і бару, сауни і басейну, автостоянки, яка охороняється, служби замовлення

отримання статусних чи корпоративних (клієнтських) скидок за програмами лояльності споживача; визначених програмою туристичного обслуговування із туристичним агентом, надані додатково провайдером чи замовлені. При тому правове становище сторін договору може мінятися залежно від місця отримання/надання туристичних послуг. Тож можна погодитися, що специфіка договору проявляється не в правовому становищі його сторін, а суб'єктів договірних правовідносин [1, с. 198]. У договірному праві сторони названі спеціальними назвами, які відображають специфіку договору.

У ст. 20 Закону України «Про туризм» є сторони договору про надання туристичних послуг визначені турагентом, туроператором, з однієї сторони, і туристом — з іншої. Тож тут: 1) послуга надавачі вказані першими і цим підкреслено господарсько-правове спрямування врегулювання правовідносин за їх участі; 2) на одній стороні послугонадавача вказано одночасно два різних за правовим становищем учасників правовідносин; 3) виникає необхідність розмежування прав та обов'язків між ними перед клієнтом; туристом; 4) не завжди турист є стороною укладеного договору — на його користь може укласти договір інша особа (батьки молодят, юридична особа тощо); 5) виникає потреба також розмежування прав та обов'язків між тими, хто укладав договір і тим/тими, хто споживатиме туристичні послуги; 6) слід встановити таку модель врегулювання цих правовідносин, у якій визначально б охоронялись права туриста і блокувались чи упереджувались всі дії більш сильної сторони договору — туроператора та турагента. Одне, коли виписується модель у диспозиції права на користь суб'єкта господарювання, інше — коли на користь споживача. При тому це не тільки проблема охорони прав туриста, але більш загальна, яка стосується охорони прав споживача взагалі.

Якщо виходити із галузевої цивілістичної приналежності нашого дослідження, то відправним є ст. 3 Конституції України, яка є основою для людиноцентричного сприйняття світу та підходу до правовідносин у центрі яких є людина. Відповідно до ст. 24 ЦК фізичною особою як учасником цивільних відносин вважається людина. Для участі у цих правовідносинах вона наділена спеціальними правовими властивостями: цивільною правоздатні-

стю та цивільною дієздатністю, що є аксіомою в доктрині цивільного права. Правоздатність, як здатність мати цивільні права та обов'язки (ч. 1 ст. 25 ЦК) виникає з моменту народження (ч. 2 ст. 25 ЦК) і залишається практично в незмінному стані як здатність, але може мати різний зміст стосовно можливості. Зміст правоздатності наповнюється самою людиною, її знаннями та вміннями (наприклад того ж оцінювача) в залежності від її дієздатності. Зокрема, право на відпочинок здійснюється через вибір особою туризму та його виду.

Відповідно частина прав людини стосується її природних основоположних прав і вони повинні бути забезпечені суб'єктами господарювання відповідно до рівня пакету туристичних послуг, що обрані туристом при укладенні договору чи дообрані ним на місці надання таких послуг: а) у самого туроператора; б) у інших суб'єктів господарювання, що співпрацюють чи не співпрацюють із туроператором. Останнє має правове значення щодо розподілу ризиків та відповідальності в разі смерті туриста, завданні йому каліцтва чи пошкодження його майна, виплати страхових платежів.

Насамперед, стороною договору про надання туристичних послуг є: турист¹ як потенційний замовник та адресат рекламування та психограмування і потенційний споживач, що здатний бути клієнтом (замовник) — споживач туристичних послуг, що укладає договір про надання туристичних послуг, головною метою якого є отримання комплексної туристичної послуги для задоволення фізичних і психологічних потреб у відпочинку, подорожах, екскурсіях тощо. На кожному із наведених етапів людина має різні права та обов'язки. Стороною ж досліджуваного нами договору людина стає з моменту його укладення: як сторона що уклала його чи особа, на користь якої такий договір укладено. На стадії його виконання зобов'язань прив'язане до місця та часу. Організація і інструктаж туристів, відправлення їх транспортом, а за необхідності і супровід, розміщення по місцях проживання, харчування, організація відпочинку, лікування, екскурсійне та шопінгове обслуговування, надання сприяння у здійсненні прав, що не передбачені туристичним пакетом, перевезення назад, вчинення перерахунків в разі необхідності. Після

¹ Людина, яка готова до подорожей (стан душі) та відвідує країну з оздоровчою, пізнавальною, професійно діловою, спортивною, релігійною чи іншою метою без заняття оплачуваною діяльністю в період від 24 годин до 6 місяців.

таксі, міжнародного телефону і камери зберігання. Наразі склалась п'ятизрівноважена система оцінки категорії «зірковості» набору послуг.

виконання зобов'язань перед туристом турагент-туроператор за програмами лояльності інформує його про тури, зокрема «горящі», нові туристичні продукти, пропонує знижки, розсилає проспекти.

Підкреслимо, що саме турист є тим основним стимулюючим чинником, заради якого розробляються нові напрями в туризмі та нові комплексні туристичні послуги. Тож засадою здійснення права людини та туризм та надання туристичних послуг суб'єктами господарювання повинна бути свобода здійснення права на туризм, крім випадків встановлених актами законодавства. Це зумовлює два напрями регулювання: правоздійснювальний, що спрямований на реалізацію права на туризм; як самостійне право людини, що може ускладнюватися основною чи супутньою/супутніми метою його здійснення у межах приватного права; безпечовий, що спрямований на забезпечення безпеки здійснення права на туризм.

В будь-якому разі формування та реалізація комплексної туристичної послуги спрямовані саме на туриста. Тут повинні дотримуватися права людини на життя, свободу й особисту недоторканність, недоторканність особистого майна, свободу думки, совісті й вибору релігії, на працю, відпочинок і дозвілля, вільне користування надбаннями культури й досягненнями наукового прогресу, збереження фізичного та психічного здоров'я, на захист особистої гідності, притаманної всім людям, честі й репутації, свободу пересування та деякі інші права, що проголошені «Загальною Декларацією прав людини». Ці права розвинуті у міжнародних пактах про економічні, соціальні й культурні права та про громадянські й політичні права. Про них йдеться і у «Конвенції про захист людини та основних свобод». З 1976 р. Україна є членом Комітету з прав людини, створеного як експертний орган державами-учасниками Міжнародного пакту про громадянські та політичні права. Україна має свого представника в Європейській комісії «За демократію через право» («Венеціанська комісія»).

Як вказується у ст. 3 Статуту Всесвітньої туристичної організації [6] туризм покликаний зробити внесок в економічний розвиток, міжнародне взаєморозуміння, мир, процвітання, загальну повагу та дотримання прав людини й основних свобод для всіх людей без розрізнення раси, статі, мови й релігії. Йдеться про те, щоб у кожній державі повинні створюватися умови для того, щоб зробити туризм і подорожі

доступними для людини, а її права повинні забезпечуватися під час туризму.

У Манільській декларації зі світового туризму 1980 р. і в Документі Всесвітньої наради з туризму в Мексиці (1982 р.) наголошено на правах людини, що забезпечують їй можливість брати участь у туризмі й подорожах. Права на відпочинок на відпустку та свободу подорожей і туризму, є елементом права на працю і визнаються Загальною Декларацією прав людини. У законодавстві багатьох країн вони закріплені як елементи розвитку людської особистості. Це має два наслідки: 1) обов'язок держави та суспільства забезпечувати своїм громадянам та іншим фізичним особам реальний і недискримінаційний доступ до туризму; 2) суб'єктам господарювання у сфері туризму неухильно забезпечувати ці права, а держава її уповноваженими органами та суспільство через його самоуправни та самоврядні інститути контролювати суб'єктів господарювання. Відповідно турист при здійсненні свого суб'єктивного права на туризм може: самостійно це вчиняти без звернення до державних органів чи професіоналів у сфері туризму, звертатись до них із наданням туристичних послуг; вимагати належного надання туристичних послуг та дотримання його права як туриста; звертатись за примусом до зобов'язаних осіб та органів.

Йдеться про відтворення людини як пріоритет нормотворчості та правозастосування, зокрема забезпечення прав на відпочинок, використання вільного часу і від чуттєве отримання інформації, пересування, проведення відпусток на приватноправовій основі.

Гаазька декларація з туризму 1989 р., Хартія туризму і Кодекс туриста, більше уваги приділяють забезпеченню прав туриста під час його перебування у подорожі. Ці права можуть бути частиною прав людини, яка подорожує самостійно, або прав за договором з надання туристичних послуг. Ними передбачено, що туристам повинні бути надані такі конкретні права: право туриста, на особу й майно якого було здійснено серйозний замах, сповістити свою родину, та використання при цьому найдосконаліших засобів зв'язку; право туриста, на особу й майно якого було здійснено замах, без необхідності внесення будь-якої застави, що вимагається від іноземців, розпочати судову і, зокрема, карну справу в національному суді проти осіб, які здійснили цей замах, і отримати

в разі необхідності юридичну допомогу з цією метою».

Окрім цього У ст. XIII Кодексу туриста встановлено, що по прибутті до місць та окремих районів туристського інтересу, а також упродовж всього їх транзиту та тимчасового перебування туристи для свого блага повинні отримати: особисту безпеку, безпеку свого майна, а також захист своїх прав як споживачів; адміністративні та юридичні процедури й гарантії, необхідні для захисту їх прав; можливість сповідувати свою власну релігію та відповідні умови для цієї мети».

Водночас у його ст. XI Кодексу туриста встановлені обов'язки туристів перед суспільством країни, що їх приймає, зокрема: у місцях транзиту й тимчасового перебування туристи повинні поважати політичний, соціальний, моральний та релігійний устрій, що склався, й підкорятися діючим законам і правилам. У цих самих місцях туристи також повинні: виявляти якомога більше розуміння звичаїв, вірувань і вчинків місцевого населення та якомога більше поваги до природного й культурного надбання останнього; утримуватись від підкреслення економічних, соціальних і культурних відмінностей, що існують між ними та місцевим населенням; бути сприйнятливими до культури місцевого населення, яке приймає туристів, що є невід'ємною часткою загального надбання людства; перешкоджати експлуатації інших з метою проституції; утримуватись від торгівлі, провозу та вживання наркотиків або інших заборонених препаратів».

Такі обов'язки встановлені і Глобальним етичним кодексом туризму [2]. У ньому йдеться про розуміння і поширення загальнолюдських етичних цінностей у дусі терпимості й поваги до розмаїття релігійних, філософських і моральних переконань є водночас умовою і наслідком відповідального туризму; учасники туристичного процесу й самі туристи повинні звертати увагу на соціально-культурні традиції та звичаї всіх народів, включаючи національні меншини й корінне населення, та визнавати їх гідність. Туристичну діяльність необхідно здійснювати в гармонії зі специфічними особливостями й традиціями приймаючих регіонів і країн, дотримуючись при цьому їх законів, звичаїв і традицій.

З огляду саме на права туристів, встановлено що туристичні фірми у межах своєї компетенції повинні створювати умови, які б забезпечували дотримання прав туристів. Вони по-

винні забезпечувати їх повною, вичерпною та достовірною інформацією, як стосовно умов подорожі, так і характеристики країни перебування, звичаїв її народу тощо. Професіонали сфери туризму зобов'язані надавати туристам об'єктивні правдиві відомості про місця призначення та умови подорожі, прийому й перебування; вони повинні забезпечувати ясність положень договорів, які пропонуються клієнтам, як у плані характеру, ціни та якості послуг, які вони зобов'язуються надати, так і в плані фінансових зобов'язань у разі одностороннього порушення договірних зобов'язань з їх боку. Відповідно йдеться про інформаційні права та фінансові (грошові) зобов'язання перед туристом зі сторони туроператорів.

Професіонали сфери туризму тією мірою, якою це від них залежить, разом з державною владою повинні піклуватись про безпеку, попередження нещасних випадків, охорону здоров'я та гігієну харчування для осіб, які звертаються за їх послугами, і надавати компенсацію в разі невиконання своїх договірних обов'язків». Тут можна виділити ще ряд прав, які задекларовані міжнародними актами у сфері туризму: на безпеку, на охорону здоров'я, харчування, на компенсації, які до речі, у чинному законодавстві прописані досить погано.

Водночас згідно положень міжнародних документів, на практиці країни можуть установлювати ряд обмежень, що передбачені законом, необхідних для охорони державної безпеки, громадського порядку, здоров'я і моралі населення або прав і свобод інших. Як зазначає Є.О. Мічурін, обмеження « полягає у визначенні правил поведінки, які ускладнюють здійснення цих прав через існуючі форми правового регулювання (заборону, дозвіл та припис), що усуває перешкоди для здійснення суб'єктивних прав іншими уповноваженими особами. При цьому обмеження стримують неналежну чи небажану для суспільства поведінку уповноваженої особи, яке не має заважати здійсненню прав іншими учасниками цивільних правовідносин» [3, с.5]. Серед пріоритетів встановлення обмежень майнових прав фізичних осіб у цивільному законодавстві він вказує загальні (охорона здоров'я, життя людини, довкілля, основ конституційного порядку, що відгукнулось для України політичним туризмом та участю російських туристів «зелених чоловічків» зі зброєю анексією Криму, масових протистояннях у інших регіонах України, забезпечення обороноздатності країни та її

безпеки, суспільної моральності, прав та законних інтересів та окремі (прав власності, охорона прав та свобод та гідності громадян, інтересів суспільства, запобігання погіршенню властивостей речей, тощо [3, с. 6-7].

Забезпечення прав і обов'язків туристів, а також відшкодування заподіяної їм шкоди конкретизуються в національному законодавстві кожної країни, зокрема в Україні: розділом II Конституції України (конституційний рівень), ЦК України (приватноправовий рівень), Законом України «Про захист прав споживачів» (споживацький рівень) та Законом України «Про туризм» (безпосередній туристичний рівень — ст. 25 цього закону).

Серед найважливіших прав людини є право на повагу до гідності та право на сповідання своєї релігії. Хартія туризму вимагає не допускати будь-яких дискримінаційних заходів щодо туристів, а принцип 7 Гаазької декларації декларує що безпека та захист туристів і повага до їх гідності є неодмінною умовою розвитку туризму. Забезпеченню зазначених прав туристів якраз сприяє їх інформування щодо законів країни перебування, звичаїв місцевого населення, інструктування туристів щодо утримання їх від вчинків, які можуть спровокувати конфлікт з місцевим населенням та владою. У Глобальному етичному кодексі туризму зазначається, що під час подорожей туристи й відвідувачі не повинні допускати жодних злочинних вчинків або дій, які можуть розглядатись як злочинні згідно законів країни, що відвідується, а також поведінки, яка може видаватись зухвалою або навіть образливою для місцевого населення.

Туристи також повинні мати можливість сповідувати їх релігію та відповідні умови для цієї мети. Тож туроператор повинен інформувати туристів щодо місцезнаходження відповідного культового центру або у разі необхідності надати їм транспорт, щоб його дістатись, чи облаштувати тимчасове приміщення для молитви. Туристам повинно бути забезпечене також право на захист їх майна від крадіжок, пошкодження, знищення, втрати. Це частина змісту права власності, які в Україні та інших країнах охороняється законом. Воно забезпечується правильною організацією транспортування багажу туристів і контролю за його збереженістю під час руху. Так у туристському автобусі передбачається спеціально обладнані відсіки для багажу. Якщо багаж транспортується окремо від туристів, то він оформляється від-

повідними приймально-здавальними документами; фургони для багажу опломбовують із зазначенням у документах номера пломбувальника. Факт пошкодження багажу під час його переміщення засвідчується при його прийомі відповідним актом.

Окремо йдеться про в права туристів в місцях їх проживання. Так повинні діяти системи безпеки й слідкування за пропускним режимом, збереження ключового господарства (зокрема електронні ключі). Обладнуються окремі приміщення або пристрої для спеціального збереження майна туристів — камери схову, сейфи тощо. Окрім того, туристи попереджаються про правила зберігання речей туристів, необхідність здавання цінних речей на зберігання у камери збігання готелів (ст. 975 ЦК України). Також забезпечується збереження автотранспорту туристів — обладнані стоянки, що охороняються. На кінець, захист майнових інтересів туристів забезпечується через страхування їх майна у подорожі.

Збереження життя й здоров'я туристів забезпечується обов'язком туроператорів обирати для проведення туристичних заходів безпечні час і місце, дотримання режимів безпеки, обладнання місць відпочинку і проведення туристичних заходів засобами безпеки, організацією роботи рятувальних служб. Розміщення й транспортування туристів повинні відповідати вимогам технічної, санітарно-гігієнічної та протипожежної безпеки як імперативів нормативних документів. Гарантією їх дотримання є сертифікація готелів, підприємств громадського харчування, туристичних маршрутів, атракціонів тощо.

Запобігання небезпек здоров'ю й життю туристів, їх майну сприяє інформаційне забезпечення: їх інформують та інструктують щодо виконання необхідних правил поведінки й користування засобами особистої безпеки, поведіння у громадських місцях тощо. Окрім того, забезпечення прав на здоров'я проводиться в рамках загальних прав на здоров'я та його охорону. Так, у разі захворювання туриста чи ушкодження його здоров'я, потреби екстреної медичної допомоги, він може звернутися до будь-якого закладу охорони здоров'я. У рекомендаціях Гаазької декларації з туризму передбачено, що держави повинні вжити заходів, спрямованих на забезпечення безперешкодного доступу туристів до невідкладної медичної допомоги під час їх перебування на національній території, українське законодавство гаран-

тує таке право не тільки українським, а й іноземним громадянам, які в'їжджають в Україну.

У ст. 26 Конституції України встановлено, що іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими ж самими правами і свободами, а також мають такі ж самі обов'язки, як і громадяни України — за винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України. У ЦК України передбачено право на охорону здоров'я (ст. 283), право на медичну допомогу (ст. 284).

Основи законодавства України про охорону здоров'я [4] передбачають: у ст. 6, що кожний громадянин України має право на охорону здоров'я, а ст. 11, що іноземці та особи без громадянства, які постійно проживають на території України, особи, яких визнано біженцями або особами, які потребують додаткового захисту, користуються такими ж правами і несуть такі ж обов'язки в сфері охорони здоров'я, як і громадяни України, якщо інше не передбачено міжнародними договорами чи законами України. На підставі цього забезпечується рівне право туристів у цій сфері незалежно від їх громадянства.

Право на екстрену медичну допомогу для туристів уточнене постановами Кабінету Міністрів України «Про затвердження порядку надання медичної допомоги іноземним громадянам, які тимчасово перебувають на території України» від 28 січня 1997 р. № 79 та «Про вдосконалення надання медичної допомоги іноземним громадянам, які тимчасово перебувають на території України» від 17 вересня 1997 р. № 1021. Надання медичної допомоги іноземцям, які перебувають в Україні тимчасово (крім тих, які мають статус біженця або подали заяву про його отримання) проводиться в будь-якому державному та комерційному закладі охорони здоров'я за плату, сума якої визначається медичним закладом, який її надав, у межах вартості лікування. Вартість екстреної медичної допомоги встановлюється медичним закладом відповідно до затвердженого МОЗ України порядку і оплачується Державною акціонерною страховою компанією «Укрінмедстрах» за пред'явленням її страхового поліса, наявність якого у іноземців є обов'язковою, або страхового поліса іншого страховика, що співробітничав з «Укрінмедстрахом» на основі укладеного між ними договору. Мінімальна страхова сума становить 50 \$ США.

Надання іноземцям медичної допомоги, крім екстреної, оплачується на основі наявності в них страхових полісів, виданих страховиками України. При відсутності такого поліса оплата здійснюється безпосередньо медичному закладу, який надав допомогу, за безготівковим рахунком або готівкою.

Громадянам СНД швидка та невідкладна медична допомога надається безкоштовно, а з моменту усунення загрози життю хворого й тих, хто його оточує, — на платній основі. Надання медичної допомоги в Україні громадянам СНД здійснюється відповідно до Угоди про медичну допомогу громадянам держав-учасниць СНД та Протоколу про її реалізацію, що були ратифіковані в Україні.

Висновки. На підставі наведеного очевидно що чинне законодавство передбачає суб'єктивні права та юридичні обов'язки туриста. На наш погляд, тут проведена ідея забезпечення прав людини при здійсненні права на туризм як парадигми врегулювання відносин, яка врівноважена обов'язком дотримуватися національного правового режиму та толерантності.

При виникненні спору щодо їх дотримання слід виходити саме із приписів чинного законодавства. Якщо договором, що розроблено турагентами та туроператорами, упущені окремі права туристів, то суди повинні виходити і приписів чинного законодавства. Оскільки договір про надання туристичних послуг відноситься до споживчих, то на перший план у таких договорах повинно виходити забезпечення прав туриста, що слід відобразити у його дефініціях. Ця проблема стосується всіх споживчих договорів у яких слід перш як сторону вказувати споживача (туриста, покупця, замовника, пасажира тощо), а на другий — суб'єкта господарювання.

Література

1. *Договірне право України*. Загальна частина: навч. посіб. / Т. В. Боднар, О. В. Дзера, Н. С. Кузнецова, та ін.; за ред. О. В. Дзери. — К.: Юрінком Інтер, 2008. — 896 с.
2. *Глобальний етичний кодекс туризму* [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ljenege.world-tourism>
3. *Мічурін Є. О.* Обмеження майнових прав фізичних осіб (цивільно-правовий аспект): автореф. дис. ... докт. юрид. наук: спеціальність 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / Є. О. Мічурін. — К., 2009. — 40 с.

4. *Основи законодавства України про охорону здоров'я*: Закон України від 19 листопада 1992 року № 2801-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/2801-12>

5. *Про захист прав споживачів*: Закон України в ред. від 15 грудня 1993 року № 3682-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/1023-12>

6. *Про туризм*: Закон України від 15 вересня 1995 року № 324/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – N 31. – Ст. 241.

7. *Статут Всесвітньої туристичної організації* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://buklib.net/books/30034/>

8. *Цивільний кодекс України*: Закон, Кодекс від 16 січня 2003 року № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/435-15>

В. В. Чуднов

Турист как сторона договора о предоставлении туристических услуг.

В статье говорится о правовом положении туриста по действующему законодательству как потребителя. Обращается внимание на его права в публичной и частной сферах, обоснована парадигма преобладающих прав туриста при условии ограничения злоупотребления ими общими обязанностями соблюдения национального режима и социальных ценностей. Указывается что при разрешении споров с нарушением прав туриста следует исходить из положений актов действующего законодательства.

Ключевые слова: законодательство, турист, права, обязанности.

V. Chudnov

Tourist as a party of the contract for providing tourist services

The article refers to the legal status of a tourist under current law as a consumer. Attention is drawn to his rights in the public and private sectors is justified by the prevailing paradigm of human tourists constraints abuse compliance with general obligations of national treatment and values. It is claimed that the settlement of disputes in violation of the rights of tourists should be based on the provisions of the regulations applicable legislation.

Key words: law, tourists, rights and obligations.